

NOVOSTI IZ EVROPSKE UNIJE

str. 99 - 105.

Održana dva Samita

Kraj 2000. i početak 2001. godine obeležila su dva značajna skupa, čiji će rezultati imati puno uticaja na budući razvoj Evropske unije, ali i razvoj odnosa ove organizacije sa državama iz regiona Zapadnog Balkana. Prvi među njima jeste Zagrebački samit, prvi skup šefova država i vlada članica Unije koji je održan van EU, a drugi je Samit Evropskog saveta koji je pod francuskim predsedništvom Unijom održan u Nici. Značaj zagrebačkog skupa leži u činjenici da on predstavlja korak ka bližoj integraciji pet država uključenih u proces stabilizacije i pridruživanja - Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije i SRJ - preko uspešnog sprovođenja njihovih reformi, regionalne saradnje i poštovanje demokratskih standarda i međunarodnih obaveza. Posebno obeležje ovog skupa bilo je učešće delegacije SRJ i novog jugoslovenskog predsednika neposredno nakon petooktobarskih događaja; takodje, Samit je obeležilo i zaključivanje prvog sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Makedonijom. S druge strane, Samit u Nici je pored pitanja proširenja članstva, ali u veoma bliskoj vezi sa ovim pitanjem, pokušao da odgovori na još neka pitanja koja su bitna za funkcionisanje Unije u uslovima kada će doći do dupliranja članstva, kao i da pokuša da uobliči novu politiku Unije koja bi se odnosila na zastitu osnovnih ljudskih prava.

Zagrebački Samit - EU i Zapadni Balkan

Samit u Zagrebu je održan 24 novembra 2000. godine, i rezultat je rada Unije u okviru zajedničke spoljne i bezbednosne politike, i njene regionalne

politike Unije prema Jugoistočnoj Evropi.¹ Na Samitu je konstatovano da su demokratske promene u Hrvatskoj i Jugoslaviji otvorile prostor za pomirenje i saradnju u čitavom regionu Zapadnog Balkana. Ove promene su omogućile uspostavljanje novih odnosa zarad stabilnosti u regionu i mira i stabilnosti u čitavoj Evropi. Tako će svaka buduća saradnja moći da bude zasnovana na "...dobrosusedskim odnosima koji počivaju na pregovorima kao sredstvu za rešavanje sporova, postovanju prava manjina, poštovanju međunarodnih obaveza, uključujući i one koje se odnose na Međunarodni tribunal za bivšu SFRJ, trajno rešenje problema izbeglica i raseljenih lica, i poštovanje međunarodnih granica ovih država." U tom cilju, od ovih pet država se očekuje da preduzmu sve što je moguć kako bi uspostavile međusobnu regionalnu saradnju - kao instrument ove saradnje predviđa se zaključivanje posebnih sporazuma o regionalnoj saradnji, koji imaju trostruki cilj. Njima, naime, mora biti obezbeđen politički dijalog, stvorena zona slobodne trgovine u regionu, i uspostavljena bliska saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova između ovih zemalja. Poslednji segment sporazuma, saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, prevashodno mora biti usmerena na unapređenje pravosuđa, borbu protiv organizovanog kriminala, korupcije, pranja novca, ilegalne imigracije, trgovine ljudima i svih drugih oblika krijumčarenja. Značajno mesto u uspostavljanju ove saradnje se daje obuci policije i jačanju carinske kontrole na granicama. Regionalni sporazumi će postati sastavni deo sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju zemalja Zapadnog Balkana, koje one treba da zakluče sa Evropskom unijom. Tako, zapravo, približavanje Uniji mora biti usklađeno sa procesom razvoja regionalne integracije, čemu doprinose različite inicijative. Neke od inicijativa za ostvarivanje ovog cilja su svoje mesto našle i u Završnoj deklaraciji Samita u Zagrebu. Time se pokazuje nesumnjiv značaj koji one imaju za uspostavljanje regionalne saradnje: kao posebno značajne pomenuto je ponovno uspostavljanje plovidbe Dunavom, s jedne strane, i započinjanje pregovora o sukcesiji SFRJ, s druge strane. Ovim pozitivnim kretanjima je otvoren put svih zemalja regiona Zapadnog Balkana u njihovom približavanju EU kroz proces stabilizacije i pridruživanja. Sa svoje strane, Unija je potvrdila svoju želju da doprinese konsolidovanju demokratije i da pruži podršku procesu pomirenja i saradnje. Istovremeno, ponovo su naglašeni uslovi za uspostavljanje institucionalne saradnje između regiona Zapadnog Balkana i EU: na prvom mestu se među njima nalaze odredbe

¹ (Zagreb Summit, November 24 2000, Final Declaration, <http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/see/sum_11_00/index.htm>)

Ugovora o EU, zatim poštovanje uslova utvrđenih na Samitu u Kopenhagenu (jun 1993. godine), ali se kao posebno značajan uslov izdvaja procena uspešnosti procesa implementacije ugovora o stabilizaciji i pridruživanju i naročito regionalna saradnja. Unija se obavezala da proširi asimetrične trgovinske povlastica za ove države, čime će biti omogućen povlašćen pristup njihovim industrijskim i poljoprivrednim proizvodima na zajedničko tržište. Značajnu pomoć u reformama koje ove države preduzimaju treba da pruži i program CARDS (*Community Assistance for Reconstruction, Democratization and Stabilization*), koji je zapravo program pomoci za države koje učestvuju u procesu stabilizacije i pridruživanja. Programom se državama Zapadnog Balkana stavlja na raspolaganje novčana pomoć u visini od 4,65 milijardi EUR za period od 2000-2006. godine, i to za uspešno sprovođenje njihovih ekonomskih i političkih reformi.

U aneksu Završne deklaracije Zagrebačkog samita su date ocene uspešnosti procesa stabilizacije i pridruživanja za svih pet država Zapadnog Balkana na individualnoj osnovi. Ocena za Albaniju je da Unija smatra značajnim uspeh koji je ova država učinila od usvajanja izveštaja o izvodljivosti, koje je izradila Komisija, i istovremeno izražava rešenost da pojača saradnju i naglasi koje reforme u Albaniji treba pojačati. Najznačajniji je pomak učinjen u odnosu na Makedoniju, jer je na Samitu zaključen Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa ovom državom čime se označava nova faza u implementaciji makedonskih reformi. Unija je pozvala vlasti Bosne i Hercegovine da pokušaju da do sredine 2001. godine stvore situaciju da ova država ispuni sve uslove, kako bi Komisija mogla da završi izveštaj o mogućnosti zaključivanja sporazuma ovoga tipa i sa BIH. Uspeh Hrvatske u procesu reformi od početka 2000. godine i demokratskih promena u ovoj državi je, prema proceni Unije, veoma velik, tako da se očekuje da vrlo brzo započnu pregovori o zaključenju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (sto je učinjeno juna 2001. godine). Značaj Samita u Zagrebu za SRJ je nesumljivo velik, jer on predstavlja praktičan nastavak i ostvarenje poziva koji je 9. oktobra 2000. Savet uputio novim vlastima kako bi započeo proces uspešne institucionalne saradnje između Jugoslavije i Unije. Na Samitu je doneta odluka o formiranju EU/SRJ Konsultativne radne grupe (*Consultative Task Force - CTF*), na osnovu čijeg rada će Komisija moći da sačini izveštaj o izvodljivosti Jugoslavije da i sama pristupi pregovorima o zaključenju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. O značaju ovog skupa na njegovom otvaranju govorio je i predsednik Evropske komisije, Romano Prodi, naglasavajući da je "...zadatak evropskih lidera i lidera iz Jugoistočne Evrope da prihvate ovu šansu oberučke i otvore novo poglavlje u

međusobnim odnosima. Moramo da udvostručimo svoje napore da izgradimo regionalne institucije i ekonomije. Moramo, takođe, da unapredimo regionalnu saradnju, posebno slobodnu trgovinu, ustanovimo vladavinu prava i utemeljimo demokratiju u najširem njenom značenju. To uključuje poštovanje prava manjina i pravo izbeglica na povratak svojim kućama. Treba imati na umu: niko ne predlaže obnavljanje bivše Jugoslavije. Ono o čemu govorimo jeste izgradnja saradnje između nezavisnih suverenih država, naravno i kroz Pakt o stabilnosti u kome je Unija glavni donator... Sve ovo predstavlja ogroman izazov. Ali to pruža i neverovatne mogućnosti da se prošlost ostavi za sobom i da se započne sa novim poglavljem u istoriji evropskog kontinenta. Najzad možemo da napustimo politiku koja je uglavnom bila zasnovana na upravljanju krizom ka politici koja nam dopušta da izgrađujemo bolju i dugotrajnu budućnost. Budućnost zasnovanu na demokratiji, vladavini prava i pravdi."²

Samit u Nici - nova izmena osnivačkih ugovora EU

Samit Evropskog saveta je, za uslove Evropske unije, trajao neuobičajeno dugo.³ Kao osnovni razlog zbog čega je produžen još jedan dan (tako da je pored 7. i 8, Samit produžen i na 9. decembar 2000. godine) jeste nemogućnost da se lideri država članica Evropske unije, čije okupljanje predstavlja završnu fazu u Međuvladinoj konferenciji o institucionalnim reformama, dogovore o sadržaju nove izmene osnivačkih ugovora EU. Ipak, konačno, došlo se do sporazuma o nacrtu Ugovora iz Nice, čije je pravno editovanje i harmonizovanje teksta uspesno urađeno i Ugovor zaključen u januaru 2001. godine. Ovim novim sporazumom se ojačava legitimnost, efikasnost i prihvatanje od strane javnosti institucija i omogućava reafirmisanje procesa proširivanja članstva Unije. Evropski savet smatra da će danom stupanja na snagu ovog Ugovora Unija biti u situaciji da pozdravi nove članice, čim one budu u stanju da pokažu svoju sposobnost da preuzmu obaveze članice i pregovori sa njima budu uspešno privedeni kraju. Institucionalne reforme, koje su u formi operativnih preporuka usvojene na Samitu u Helsinkiju, a koje se odnose na rad Saveta i nove procedure saodlučivanja, posebno su naglašene kao znalajne. Takođe je obnovljena podrška administrativnim reformama Komisije, i

² Govor na otvaranju Samita Romana Prodića videti na adresi: http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/news/prodi/zagreb_article.htm

³ Nice European Council Meeting, 7-9 December 2000, Presidency Conclusions, <<http://europe.eu.int/news>>

efikasnosti delovanja Unije u njenim međunarodnim aktivnostima. Značajan element ovog Samita čini i Povelja o osnovnim pravima (*Charter of Fundamental Rights*), koju su, u formi zajedničke proklamacije, doneli Savet, Evropski palament i Komisija. Ovaj dokument u jednom aktu kombinuje građanska, politička i socijalna prava, koja se inače nalaze u univerzalnim ili evropskim instrumentima o zaštiti ljudskih prava, ali i u nacionalnim pravnim sistemima. Iako Evropski savet pozdravlja usvajanje Povelje, i traži njenu najširu moguću diseminaciju, o njenom položaju kao pravnog akta ostavlja otvoren prostor za raspravu za kasnije. Evropski savet je puno prostora na ovom Samitu posvetio procesu širenja članstva Unije. Prema njegovom mišljenju "...strategija pridruživanja, zajedno sa zaključivanjem Međuvladine konferencije o institucionalnim reformama, a u skladu sa ciljevima utvrđenim na Samitu u Helsinkiju, staviće Uniju u situaciju da pozdravi one nove članice koje su spremne da to postanu od kraja 2002. godine, nadajući se da će one biti spremne da uzmu učešće u narednim izborima za Evropski parlament. Na narednom Samitu, koji će biti održan u Geteburgu juna 2001. godine, Evropski savet će dati ocenu napretka koji je učinjen u implementaciji ove strategije, kako bi dao neophodne smernice za uspešni završetak procesa uvećanja članstva Unije." Ovakvu rešenost Saveta da države kandidati vrlo brzo postanu članice Unije podržava uspeh koje su one ostvarile u stvaranju uslova za usvajanje, implemetaciju i praktičnu primenu komunitarnog *acquis-a*. Od kandidata se, međutim, traži da nastave ali i ubrzaju neophodne reforme, posebno u domenu svojih administrativnih kapaciteta, kako bi se pripremile za što brže pristupanje Uniji. Što se drugog stuba Unije tiče, saradnje u ostvarenju zajedničke spoljne i bezbednosne politike, Evropski savet na Samitu u Nici je posebno ukazao na potrebu uspostavljanja operativnih snaga koje će biti sposobne da deluju u regionu Evrope. Naime, kao prioritet Unije, na osnovu usvojene Deklaracije o preuzimanju obaveza u odnosu na vojne potencijale (*Military Capabilities Commitment Declaration*) koja je usvojena kao aneks Predsedničkog saopštenja sa ovog Samita, definisan je razvoj i stvaranje civilnih i vojnih jedinica i potencijala potrebnih kako bi omogućili da usvaja i sprovodi odluke u svim domenima prevencije konflikta i upravljanja krizama, kako su one definisane Ugovorom o EU na osnovu Peterburških zadataka. 4 (Petersburški principi - zadaci, uključuju humanitarne zadatke, zadatke očuvanja mira (*peace-keeping*), stvaranje naoružanih jedinica za upravljanje krizama, uključujući i sposobnost nametanja mira (*peace-enforcement*), kako je utvrđeno članom 17 stav 2 Ugovora o EU.) Svaranje samostalnih jedinica Unije sa ovim ovlašćenjima ne znači stvaranje evropske armije, već predstavlja integralni deo jačanja

Zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU. Na Samitu u Helsinkiju (decembar 1999.) države članice su se obavezale da do 2003. godine budu u stanju da stvore takve potencijale, i da budu u stanju da u roku od 60 dana rasporede 60000 vojnika koji će moći da obavljaju svoje zadatke najmanje godinu dana. Radi ostvarenja ovog cilja, u Briselu je 20. novembra 2000. održana Konferencija o preuzimanju obaveza u stvaranju ovakvih potencijala (*Capabilities Commitment Conference*), koja predstavlja prvu fazu u procesu stvaranja vojnih potencijala Unije za upravljanje krizama. Države članice su utvrdile zajedničke ciljeve ovih potencijala u oblasti komandovanja i kontrole, definišući ih kao:

- razvoj i koordinaciju vojnih posmatraskih sredstava, i sredstava za rano uzbunjivanje;
- otvaranje postojećih nacionalnih štabova za oficire iz drugih država članica;
- ojačavanje potencijala za brzu reakciju postojećih evropskih multinacionalnih snaga;
- priprema organizovanja Evropske komande za vazdušni transport;
- povećanje broj trupa sposobnih da budu brzo raspoređeni;
- ojačanje strateških potencijala na moru. Države članice su se dobrovoljno obavezale da obezbede svoje nacionalne jedinice kao priloge ovim jedinicama za brzu reakciju, a ove preuzete obaveze su utvrđene u dokumentu koji se naziva "Katalog snaga" (*A Force Catalogue*). U ostvarivanju zadataka na izgradnji oblasti slobode, bezbednosti i pravde (*Area of freedom, security and justice*), koja je promovisana Ugovorom iz Amsterdama kao cilj koji treba da bude ostvaren, posebna paznja na Samitu u Nici je poklonjena borbi protiv pranja novca. Zarad uključivanja Unije u međunarodnu borbu protiv ove vrste kriminala usvojene su direktive i okvirne odluke o pranju novca, koje moraju biti implementirane što pre kako bi i borba bila efikasnija. Značajan segment borbe protiv kriminala jeste i međusobno priznavanje sudskih odluka u državama članicama Unije, za čije ostvarivanje Savet traži hitno usvajanje mera i programa. Evropski savet je posebno ukazao na značaj uspeha koji je postignut u politici azila i imigracije. Saradnja sa zemljama porekla, integracija državljana trećih država i kontrola migratornih kretanja su posebno uspešni segmenti ove politike, koja je utvrđena Ugovorom iz Amsterdama. S druge strane, Savet je ukazao da treba otkolniti i poslednje probleme koji postoje u odnosu na borbu protiv krijumčarenja ljudima i ilegalne imigracije, kao i uspostavljanje

usklađenih postupaka među članicama u proceduri davanja azila. Veliki napredak Samit u Nici je učinio u domenu socijalne politike Evropske unije, usvojivši Evropski socijalni program (*European Social Agenda*) kao aneks predsedničkog saopštenja. Ovaj Socijalni program Unije definiše specifične prioritete za akciju u šest strateških orijentacija u svim oblastima socijalne politike u narednih pet godina. Tako Program predstavlja značajni korak ka ojačavanju i modernizaciji Evropskog socijalnog modela, koji se karakteriše neraskidivom vezom između ekonomskih uspeha i socijalnog napretka. To se potvrđuje i nivoom ekonomskog rasta u EU, koji je najpovoljniji u odnosu na prethodnih deset godina. Unija, naime, već tri godine beleži pad nezaposlednosti, tako da ona za 2000. godinu iznosi 8,7% a prognoza je da će nezaposlenost u 2001. godini iznositi 8%; s druge strane, stopa zaposlenosti je povećana sa 60,7% na 62,1%. Istovremeno, na ovom Samitu Evropski savet je usvojio i ciljeve za borbu protiv siromaštva i socijalnog isključenja, i pozvao članice da odrede svoje prioritete u odnosu na usvojene ciljeve i predlože nacionalne planove aktivnosti kako bi definisali indikatore i načine praćenja iskorenjivanja siromaštva. Sa svim ovim značajnim promenama, Unija je ušla u 2001. godinu, zapravo u novi milenijum; njen razvoj i započeti procesi u prethodnim godinama pokazuju da će se u njemu EU suočiti sa mnogim izazovima, a da će njena sposobnost da na te izazove uspešno odgovori značiti i mogućnost njenog daljeg uspešnog ne samo razvoja, već i opstanka.

Pripremila: mr Tanja Mišćević